

PRAVO DIONIČARA NA OBAVIJEŠTENOST

Sažetak:

Jedno od prava dioničara je i pravo na obaviještenost. Obaviještenost dioničara o radu i poslovanju dioničkog društva se postiže blagovremenim i potpunim informisanjem i uslov je za ostvarenje ostalih prava dioničara.

Rad ima za cilj da analizira pozitivno-pravnu regulativu u Federaciji BiH s aspekta prava dioničara na određene informacije i podatke o poslovanju društva i da utvrdi adekvatnost i dostatnost propisanih prava dioničara, odnosno obaveza dioničkog društva. Pored analize pozitivno-pravne regulative u Federaciji BiH izvršit će se osvrt i na relevantne odredbe Direktive 2007/36/EC^{1 2}

Ključne riječi: dioničar, prava dioničara, pravo na obaviještenost

1. Uvod

Dioničko društvo je društvo kapitala u kojem je osnovni kapital podijeljen na dionice. Članovi društva - dioničari učestvuju ulozima u osnovnom kapitalu i time stiču odgovarajuća prava i obaveze.³ Dionica sadrži pravo učešća u upravljanju dioničkim društvom, raspodjeli dobiti, diobi imovine preostale nakon stečaja ili likvidacije dioničkog društva.⁴ Pravo na obaviještenost je jedno od članskih prava dioničara. Obaviještenost se odnosi na informacije u vezi poslovanja društva, a u nekim zakonodavstvima i na obavijesti o pravnim poslovima i poslovnim odnosima s povezanim društvima.⁵ To je neprenosivo, pojedinačno člansko pravo.⁶ Dioničari su u pogledu ostvarenja prava na obaviještenost ravnopravni

1 Directive 2007/36/EC, 2007 O.J. L 184/17, Directive of the European Parliament and of the Council on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies, July 11, 2007, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0036>

2 Bosna i Hercegovina je obavezu provođenja strukturnih reformi pravnog, političkog i ekonomskog sistema, odnosno obaveze usklađivanja s aquisem preuzela potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (dostupno na http://europa.ba/?page_id=493)

3 Džidić, M. Gospodarska društva, pravni položaj gospodarskih subjekata, Sveučilište u Mostaru, Pravni fakultet, Mostar 2010., str.345.

4 Član 186. Zakona o privrednim društvima

5 Gorenc, V., Trgovačko pravo društava, III Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga Zagreb, 1998, str. 320.

6 Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društvo kapitala, Svezak 1, drugo dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2001., str.284-285.

tako da pravo na obaviještenost ima svaki dioničar bez obzira koliko ima dionica.⁷ U nekim zakonodavstvima je propisano da ukoliko uprava pruži neku obavijest dioničaru izvan skupštine, ta se obavijest mora dati na skupštini i svakom drugom dioničaru na njegov zahtjev.⁸

Zakon ne propisuje procenat glasačkih prava potreban za ostvarenje prava na obaviještenost. Za ostvarenje ovog prava bitno je da dioničar može dokazati status dioničara. Smatra se da pravo na obaviještenost ima svaki dioničar neovisno ima li ili nema pravo glasa, kao i u slučaju kada ga još nije stekao ili mu je isključeno pravo glasa iz dionica koje drži, a to pravo treba priznati i punomoćniku, financijskoj instituciji i udruženju dioničara ako oni u ime i za račun određenog dioničara ostvaruju pravo učešća na skupštini.⁹

Prava koja dioničaru pripadaju u cilju ostvarenja obaviještenosti ne mogu se smanjiti ili isključiti statutom ili nekim drugim internim aktom društva jer dioničaru pripadaju na osnovu zakona. Propisana obaveza objave informacija sprečava informacionu asimetriju između dioničara, koja posebno može biti izražena između velikih i malih dioničara, kao i između dioničara i organa upravljanja.¹⁰ Blagovremeno objavljivanje određenih informacija može imati veliki značaj za odluke dioničara u vezi sa uloženim kapitalom. Konstituisanje prava dioničara na obaviještenost i obaveza društva na objavljivanje informacija „izraz je potrebe činjenja osnovnog statusnog prava dioničara – prava glasa realnim i efikasnim“.¹¹ Uslov je za ostvarenje ostalih članskih prava dioničara, kao i vršenja kontrolne uloge dioničara, kako mehanizmima direktnog nadzora dioničara, tako i posredstvom drugih organa, kao što je nadzorni odbor. Smatra se da su mehanizmi kontrole od strane dioničara lakše primjenjivi u uslovima koncentrisanog vlasništva u dioničkom društvu i da dioničari imaju „realnu snagu i motiv za kontrolu menadžera“, dok se u uslovima disperziranog vlasništva javlja nedostatak motiva manjinskih dioničara za kontrolu menadžmenta.¹²

7 Pravo na predlaganje izmjena ili dopuna dnevnog reda, pravo na sazivanje skupštine, pravo na predlaganje članova nadzornog odbora mogu koristiti samo dioničari sa određenim procentom glasačkih prava.

8 Gorenc, V., Trgovačko pravo društava, op.cit., str. 322, Zakon o trgovačkim društvima Republike Hrvatske

9 Barbić, J., op.cit., str. 284, Čulinović Herc, E., Jurić, D., Prekogranični aspekti prava glasa-otvorena pitanja u evropskom i hrvatskom pravu, objavljeno u Zbornik radova Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 219 -248., str. 10.

10 Asimetričnost informacija je navedena i kao jedan od ključnih problema u Prijedlogu Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2007/36/EZ u pogledu poticanja dugoročnog sudjelovanja dioničara i Direktive 2013/34/EU u pogledu određenih elemenata izvještaja o korporativnom upravljanju (dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:52014PC0213>)

11 Vasiljević, M., Korporativno upravljanje – pravni aspekti, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2007. str.107.

12 ibid, str.114

U slučaju neizvršavanja obaveza društva dioničar ima pravo na zaštitu svojih prava. U određenim slučajevima i uz ispunjenje zakonom propisanih uslova, dioničar ima pravo na podnošenje tužbe za poništavanje odluke skupštine koja je donesena uz kršenje određenih prava dioničara.¹³ Također, onemogućavanje dioničaru prava na uvid predstavlja prekršaj. Komisija za vrijednosne papire ima ovlaštenje za nadzor primjene standarda izvještavanja investitora i javnosti o poslovanju sudionika u prometu vrijednosnih papira. Pravo dioničara na obaviještenost nije apsolutno već podliježe ograničenjima.¹⁴

1.1. Prava dioničara

Prava dioničara se dijele na upravljačka i imovinska.¹⁵ Imovinska prava dioničara obuhvataju: pravo na učešće dioničara u raspodjeli dobiti, pravo na udio u ostatku likvidacione mase i pravo na udio u ostatku stečajne mase. Najvažnija upravljačka prava dioničara obuhvataju: pravo glasa, pravo učešća u radu i odlučivanju na skupštini dioničkog društva, pravo na obaviještenost i pravo osporavanja odluka skupštine dioničkog društva.¹⁶ Kao jedno od upravljačkih prava dioničara, pravo na obaviještenost dioničara je često uslov za ostvarenje ostalih prava dioničara. Ovo pravo dioničara se može podijeliti u dvije kategorije i to kao individualno i kolektivno pravo dioničara.¹⁷ Individualna prava dioničara na obaviještenost su ona prava koja podrazumijevaju odnos dioničara i društva, tako što pravu dioničara odgovara obaveza društva da pruži odgovarajuću informaciju. U ovu kategoriju spada pravo dioničara na uvid u određene isprave i pravo na postavljanje pitanja na sjednici skupštine. Druga kategorija prava su kolektivna prava dioničara na obaviještenost koja se odnose na obaviještenost putem objavljivanja informacija namijenjenih svim dioničarima, kao i informacija namijenjenih ne samo dioničarima nego i trećim licima. Kada je u pitanju obaveza na objavljivanje informacija razlike uglavnom postoje u obavezama društava koja su uvrštena na berzu i društava čijim dionicama se ne trguje na berzi, kao i u nekim pravnim sistemima različite obaveze su određene prema veličini društva.

13 Član 245. i 246. Zakona o privrednim društvima. Prava akcionara običnih akcija su uređena članom 203. Zakona o privrednim društvima Republike Srpske ("Sl. glasnik Republike Srpske", br. 127/08, 58/09, 100/11, 67/13)

14 Po Zakonu o trgovačkim društvima u Hrvatskoj predviđeno je da uprava može uskratiti davanje odgovora na pitanja dioničara u slučaju zloupotrebe prava ili kada je davanje obavijesti nemoguće, dok u njemačkom pravu (AktG) su predviđena rješenja po kojem se odgovor na upit dioničara može uskratiti u slučaju ako društvo objavi odgovor na pitanje na svojoj internet stranici. Direktiva je također predviđela sličan izuzetak od obaveze davanja odgovora na postavljeno pitanje.

15 Grbo, Z, Uvod u pravo privrednih društava, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2017. str. 156.

16 Džidić, M. op.cit str. 408.

17 Radović, V. Uslovi za vršenje prava akcionara na postavljanje pitanja, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, godina LXII, 1/2014, str.62.

Da bi se ostvarilo pravo dioničara na obaviještenost potreban je određeni vid komunikacije između društva i dioničara. U savremenim uslovima poslovanja sve se više primjenjuju takvi načini komunikacije i pristupa informacijama koji u znatnoj mjeri olakšavaju ostvarenje prava na obaviještenost, a takođe utiču i na povećani kvalitet komuniciranja.¹⁸

1.2. Pravni okvir

Načelo obaviještenosti nije izričito postavljeno kao načelo u Zakonu o privrednim društvima u Federaciji Bosne i Hercegovine,¹⁹ niti je posebno navedeno kao pravo dioničara ali se u pojedinačnim odredbama zakona može prepoznati konkretizacija navedenog načela.²⁰

U Federaciji BiH pravo dioničara na obaviještenost je uređeno prije svega Zakonom o privrednim društvima (u daljem tekstu: Zakon o privrednim društvima ili ZPD).²¹ Obaveza dioničkog društva-emitenta na objavljivanje informacija je uređena Zakonom o tržištu vrijednosnih papira,²² a podzakonskim propisima Komisije za vrijednosne papire su uređena značajna pitanja iz ove oblasti i to Pravilnikom o upravljanju dioničkim društvima²³ i Pravilnikom o objavljivanju informacija i izvještavanju na tržištu vrijednosnih papira.²⁴ Osim toga, sa aspekta finansijskog izvještavanja značajan je i Zakon o računovodstvu i reviziji.²⁵ Sarajevska berza vrijednosnih papira je donijela Kodeks korporativnog upravljanja za kompanije uvrštene na tržište Sarajevske berze- burze (daljem tekstu: Kodeks ili Kodeks korporativnog upravljanja), a jedan od principa Kodeksa korporativnog upravljanja se odnosi na objavljivanje informacija i transparentnost.^{26 27}

18 Npr. komunikacija putem elektronske pošte, objava informacija na internet stranicama društva, učestvovanje na skupštini putem elektronskih sredstava komunikacije.

19 Za razliku od Zakona o trgovačkim društvima Republike Hrvatske po kojem se dioničaru izričito jamči pravo na obaviještenost.

20 Npr. članovi 204., 230., 235. i 241. Zakona o privrednim društvima u Federaciji BiH, a neki konkretni zahtjevi kojima se propisuje objavljivanje informacija postavljeni su u Zakonu o tržištu vrijednosnih papira („Službene novine Federacije BiH„ broj: 85/08, 109/12, 86/15 i 25/17).

21 „Službene novine Federacije BiH“ broj: 81/15

22 „Službene novine Federacije BiH“ broj: 85/08, 109/12, 86/15 i 25/17.

23 „Službene novine Federacije BiH“ broj: 19/10

24 „Službene novine Federacije BiH“ broj 35/13

25 „Službene novine Federacije BiH“ broj: 83/09

26 Kodeks je koncipiran na principu "ispoštuj ili objasni" ("comply or explain"). Kompanija koja je prihvatila Kodeks korporativnog upravljanja dužna je pridržavati se odredbi Kodeksa; ukoliko pojedine odredbe Kodeksa ne može sprovesti, potrebno je u okviru upitnika (koji je sastavni dio Kodeksa i ispunjava se jednom godišnje) obrazložiti neprovođenje preporuka. Prihvatanje Kodeksa korporativnog upravljanja obavezno je za kompanije koje su uvrštene na Kotaciju Sarajevske berze – burze. (dostupno na www.sase.ba i http://www.ecgi.org/codes/documents/cg_code_sarajevo_23mar2009_ba.pdf)

27 Kada su u pitanju pravna lica koja su u vlasnistvu ili pod kontrolom Federacije, kantona, općine ili grada nad čijim radom javni organ vrši nadzor, pristup informacija u njihovom posjedu je uređen

U skladu sa principima korporativnog upravljanja, kao i podzakonskim propisima koji se temelje na tim principima, neka od načela na kojima se zasniva upravljanje društvom su:

- osiguranje potpunog, pravovremenog i tačnog objavljivanja svih bitnih činjenica koje se tiču društva, uključujući finansijsko stanje, rezultate poslovanja, vlasništvo i upravljanje društvom,
- osiguranje tačnih, relevantnih i potpunih informacija za organe i o organima društva,
- načelo ravnopravnog i blagovremenog pristupa informacijama.²⁸

Dužnost je predsjednika i članova nadzornog odbora da nadziru proces objavljivanja informacija i komunikaciju sa dioničarima i osiguraju jednak tretman dioničara, odnosno onemogućavaju davanje prednosti dioničarima koji imaju značajan uticaj ili kontrolu nad društvom u odnosu na ostale dioničare.²⁹ U izvršavanju obaveza objavljivanja i dostavljanja informacija vezanih za skupštinu, društvo treba da obezbijedi jednak tretman dioničara bez obzira da li se radi o individualnom ili institucionalnom investitoru.³⁰ Objavljivanje informacija je jedan segment prava na obaviještenost dioničara i značajna obaveza dioničkog društva-emitenta uvrštenog na trgovanje na berzi. Osim za dioničare objavljivanje informacija ima veliki značaj i za potencijalne investitore i donošenje njihove odluke da investiraju u dioničko društvo, kao i za nosioce materijalnih interesa u društvu.

Pitanje informisanja je jedno od pitanja kojem se dao značaj na nivou Evropske unije.³¹ Značajan je broj direktiva koje uređuju pitanje objavljivanja podataka i transparentnost, kako finansijskih, tako i nefinansijskih podataka. Posljednjih godina su uočeni problemi koji se pripisuju nedostacima u korporativnom upravljanju, a to su nedovoljno učestvovanje dioničara i nedostatak odgovarajuće transparentnosti, te je ukazano na potrebu revizije Direktive 2007/36/

i Zakonom o slobodi pristupa informacijama („Sl. novine Federacije BiH“ broj: 32/01). Neki aspekti transparentnosti finansijskih odnosa javnih preduzeća uređeni su i Zakonom o transparentnosti finansijskih odnosa jedinica lokalne samouprave, kantona i Federacije BiH sa javnim preduzećima („Službene novine F BiH“ broj: 18/13).

28 Član 4. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima

29 Član 39. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima

30 tačka 3.3. Kodeksa korporativnog upravljanja

31 Akcioni plan modernizacije prava društava i poboljšanja korporativnog upravljanja u Evropskoj uniji - plan pomaka naprijed je usvojen 2003. godine (dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52003DC0284>). Plan je rezultat aktivnosti po preporukama Visoke grupe stručnjaka. Akcioni plan sadrži listu prioriternih mjera za usvajanje u kratkom, srednjem i dugom roku. Jedan od ciljeva postavljenih u Akcionom planu je i jačanje prava dioničara povećanjem transparentnosti i učešća dioničara, a kao rezultat predloženih mjera usvojena je i Direktiva 2007/36/EC. Direktivom se jačaju prava dioničara u određenim segmentima. Međutim, podaci o implementaciji Direktive, koja je trebala biti završena do avgusta 2009. godine, pokazuju da značajan broj država članica Direktivu nije implementiralo. Također, Plan iz 2012. godine je ukazao na određene probleme koji su rezultirali izmjenom Direktive.

EC.³² U obrazloženju prijedloga za izmjenu Direktive 2007/36/EC se navodi da je asimetričnost informacija jedan od ključnih problema koji se može riješiti samo jedinstvenim mjerama transparentnosti. Iako su zajednički standardi na nivou EU potrebni, nastoji se državama članicama dati određeni stepen fleksibilnosti u pogledu transparentnosti i informacija čije objavljivanje se zahtijeva s ciljem prilagođavanja različitim okvirima za korporativno upravljanje.³³ Izmjene Direktive su velikim dijelom izvršene u cilju povećanog učešća dioničara.³⁴

U daljem radu se analizira pravo na obaviještenost dioničara u određenim segmentima kao što je pravo na uvid u isprave, pravo na obaviještenost u postupku sazivanja skupštine, pravo na informacije na samoj skupštini i nakon održane skupštine, kao i obaveza društva na informisanje putem objavljivanja određenih informacija od značaja za obaviještenost dioničara.

2. Prava dioničara na uvid u isprave

Pravo uvida u isprave društva je dio prava dioničara na obaviještenost.³⁵ ³⁶ Dioničar koji želi dobiti informacije o poslovanju društva u koje je investirao ima pravo na uvid u određene isprave dioničkog društva. Pravo dioničara na uvid u isprave nije ograničeno propisivanjem određenog postotka glasačkih prava za ostvarenje navednog prava, tako da uvid u isprave može ravnopravno izvršiti svaki dioničar bez obzira na broj dionica koje posjeduje. Pravo na uvid u isprave je pravo koje zahtijeva aktivan odnos dioničara prema društvu. Zahtjev dioničara za uvid u isprave društvo je dužno, bez odlaganja, ispuniti. Uvid u isprave dioničar vrši u prostorijama društva. Za postupanje po zahtjevima dioničara na uvid u isprave u praksi je u pravilu odgovoran sekretar dioničkog društva. Aktima društva se može detaljnije propisati postupak ostvarenja ovog prava (npr. utvrđivanje identiteta dioničara, ukazivanje da određeni akti predstavljaju poslovnu tajnu i dr.).

U skladu sa Zakonom o privrednim društvima dioničar ima pravo uvida u slijedeće:³⁷

- ugovor o osnivanju, sa svim izmjenama i dopunama,

32 Prijedlog Direktive Evropskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive 2007/36/EC, u pogledu poticanja dugoročnog sudjelovanja dioničara i Direktive 2013/34/EU u pogledu određenih elemenata izvještaja o korporativnom upravljanju, Bruxelles, 9.4.2014. COM (2014) 213 final, str.2., (dostupno na [http:// https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014PC0213&from=HR](http://https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014PC0213&from=HR))

33 ibid, str. 7.

34 Direktiva (EU) 2017/828 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. svibanj 2017. o izmjeni Direktive 2007/36/EC u pogledu poticanja dugoročnog sudjelovanja dioničara (Sl L 132/1, 20.05.2017. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX:32017L0828>))

35 Vilogorac, E., Dizdar, M., Zakon o privrednim društvima – objašnjenja i komentari, Revicon, 2000., str. 334

36 Džidić, M., op.cit., str.375.

37 Član 204. i 235. ZPD

- bilanse stanja, bilanse uspjeha i izvještaje o plaćenim porezima za tri posljednje poslovne godine, i druga dokumenta koja je društvo dužno dostavljati skupštini ili institucijama izvan dioničkog društva,
- zapisnike skupštine i odbora za reviziju,³⁸
- popis osoba ovlaštenih za zastupanje dioničkog društva,
- popis članova nadzornog odbora i uprave, sa podacima o adresi, datumu izbora ili imenovanja i periodu na koji je izabran ili imenovan, i o funkcijama koje oni obavljaju u drugim pravnim licima,
- finansijski izvještaj sa izvještajima revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju i
- druge isprave koje se odnose na prijedloge odluka uvršenih u dnevni red skupštine,
- također, od dana objavljivanja obavještenja o sazivanju skupštine društva dioničar ima pravo u prostorijama dioničkog društva izvršiti uvid u listu dioničara, finansijski izvještaj, sa izvještajem revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju i uvid u sve druge isprave koje se odnose na prijedlog odluka uvrštenih u dnevni red skupštine.

Podatke koji su označeni kao povjerljivi, dioničar je dužan čuvati kao poslovnu tajnu.³⁹ Dioničar može zahtijevati da mu se dostavi kopija liste dioničara, izvještaja i drugih prijedloga odluka uvrštenih u dnevni red skupštine dioničara.⁴⁰

Pravo uvida u neke od isprava i dokumenata dioničkog društva na koje dioničar ima pravo uvida dijelom gubi na značaju obzirom na obavezu objavljivanja širokog spektra dokumenata i informacija u skladu sa pravilnicima korporativnog upravljanja i obavezu objavljivanja izvještaja za otvorena dionička društva. Primjer su finansijski izvještaji sa izvještajima revizora, podaci o članovima organa upravljanja dioničkog društva, materijali za skupštine društva i dr. Kompanije koje su prihvatile Kodeks korporativnog upravljanja Sarajevske berze vrijednosnih papira navedene podatke objavljuju na svojim web stranicama.

3. Pravo dioničara na obaviještenost u postupku sazivanja skupštine

Skupština dioničkog društva je organ društva kojeg čine dioničari kao vlasnici kapitala i u kojem se izražava volja dioničara. U hijerarhijskom,

38 Izostavljeno je pravo uvida u zapisnike sa sjednica nadzornog odbora. Više novim rješenjima u Zakonu o privrednim društvima kod Grbo, Z./Davidović, D Pregled novih rješenja Zakona o privrednim društvima Federacije BiH, Pravna misao, Sarajevo, broj 5-6/2016, str.18.

39 Član 367. ZPD, Kaznenim odredbama je predviđena novčana kazna za prekršaj za društvo koje ne omogući dioničaru ili punomoćniku dioničara uvid u isprave kako je propisano članom 204. i 235. Zakona o privrednim društvima.

40 Član 235. stav 3. ZPD. Međutim, prilikom ostvarenja prava dioničara na dostavu kopije liste dioničara javio se problem zaštite ličnih podataka dioničara u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH“ broj: 49/06, 76/11 i 89/11). Agencija za zaštitu ličnih podataka je dala mišljenje koje je objavljeno na internet stranici Agencije www.azlp.gov.ba

i u vlasničkom smislu, može se reći da je skupština društva najviši organ društva.⁴¹ Mada u nekim pravima preovladava mišljenje o koordiniranom, a ne subordiniranom odnosu organa dioničkog društva,⁴² mišljenja autora se razlikuju. Tako da su iznesena i mišljenja da je, za razliku od donedavnog trenda jačanja uloge uprave i time degenerativnih promjena u hijerarhiji organa društva, ponovo došlo vrijeme renesanse skupštine dioničkog društva.⁴³

Da bi dioničari mogli izraziti svoju volju u skupštini društva i ostvariti svoja upravljačka prava glasanjem o pitanjima koja su u nadležnosti skupštine potrebna je blagovremena i potpuna obavještenost dioničara o sazivanju skupštine dioničkog društva i pitanjima koja su na dnevnom redu.⁴⁴ Potom je bitno da dioničari imaju mogućnost da ostvare uvid u materijale za skupštinu društva, odnosno prijedloge odluka i drugih akata koji će se razmatrati na sjednici skupštine.

Blagovremenost objave obavještenja o sazivanju skupštine društva je od posebnog značaja za dioničare i treba da im omogući dovoljno vremena za upoznavanje i zauzimanje stava o prijedlozima odluka i drugim dokumentima o kojima će se odlučivati na skupštini. Minimalni rokovi za objavu obavještenja o sazivanju skupštine su izričito propisani zakonom što doprinosi zaštiti prava dioničara. U nekim pravima dužina rokova je različita kada se radi o redovnoj godišnjoj skupštini i ostalim sjednicama skupštine. U pogledu dužine rokova mišljenja su različita i postoje argumenti u prilog produžavanju, kao i skraćivanju rokova.⁴⁵

Potpunost informisanja treba da obezbijedi dioničarima sve bitne informacije o predloženim odlukama na osnovu kojih dioničar može ocijeniti da li su mu potrebne dodatne informacije i da li će koristiti pravo na postavljanje pitanja na skupštini. Na osnovu toga dioničar je u mogućnosti da zauzme stav o predloženim odlukama i drugim dokumentima i odluči kako će glasati. Pored blagovremenosti i potpunosti, informisanje dioničara treba da bude izvršeno na pouzdan način.

Problem pristupa informacijama koje su relevantne za održavanje skupštine dioničara jedan je od razloga za donošenje Direktive Evropskog parlamenta i Vijeća 2007/36/EC o ostvarenju određenih prava dioničara u dioničkim društvima čije su dionice uvrštene na uređeno tržište radi trgovanja (daljem tekstu „Direktiva“).

41 Čović, Š.,: „Poslovno pravo“ Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2003. str. 270.

42 Gorenc, V., op.cit., str. 306.

43 Vasiljević, M., op.cit, str. 116.

44 Nadležnosti skupštine privrednog društva u skladu sa Zakonom o privrednim društvima Federacije BiH se mogu razvrstati u normativne, imovinske, izborne i statusne nadležnosti. Osim navedenog, skupština društva odlučuje i o drugim pitanjima navedenim u zakonu ili osnivačkom aktu društva (član 234.ZPD)

45 Više kod Radović, V., Informisanje akcionara pre sednice skupštine akcionarskog društva, Pravni život, br.11/2010,str.119.

3.1. Objava obavještenja o sazivanju glavne skupštine dioničkog društva prema Direktivi

Direktiva predviđa obavezu objave obavještenja o sazivanju glavne skupštine društva najkasnije dvadeset prvog dana prije dana održavanja.⁴⁶ Ukoliko se radi o sazivanju glavne skupštine, koja nije godišnja glavna skupština, a glasanje je omogućeno elektronskim putem, države članice mogu predvidjeti da glavna skupština odluči da rok za sazivanje skupštine bude najkasnije četrnaestog dana prije dana održavanja skupštine.⁴⁷

U skladu sa Direktivom obavještenje o sazivanju skupštine najmanje treba da sadrži:

- vrijeme i mjesto održavanja skupštine, kao i predloženi dnevni red,
- opis postupaka kojih se dioničar mora pridržavati da bi mogao učestvovati u radu skupštine i glasati (kao što su pravo na predlaganje uvrštenja tačaka na dnevni red glavne skupštine i predlaganje nacрта odluke, pravo na glasanje putem punomoći, obrasci koji će se koristiti za glasanje putem punomoći, glasanje putem pošte ili elektronskim putem, uputa na internetsku stranicu na kojoj su dostupne detaljnije informacije),
- prema potrebi, datum na koji će se određivati pravo dioničara da učestvuje u radu skupštine i glasa,
- uputu gdje i kako dioničari mogu dobiti potpune tekstove isprava i prijedloga odluka o kojima će se odlučivati na skupštini,
- adresu internetske stranice na kojoj će biti objavljeni podaci i dokumenti čija je objava predviđena Direktivom.⁴⁸

Direktivom se predviđa da države članice treba da osiguraju da društvo, u neprekinutom periodu, najkasnije dvadeset prvog dana prije dana glavne skupštine i uključujući dan održavanja skupštine, dioničarima stavi na raspolaganje na svojoj stranici na internetu slijedeće informacije: obavještenje o sazivanju skupštine, ukupan broj dionica i glasačkih prava na dan sazivanja (uključujući odvojene podatke po klasama dionica), dokumente dostavljene skupštini, prijedloge odluka ili komentare nadležnih organa kompanije za svaku tačku dnevnog reda skupštine, prijedloge odluka dostavljenih od dioničara, obrasce koji će se koristiti za glasanje putem punomoćnika i za glasanje putem pošte, osim ukoliko se dostavljaju direktno svakom dioničaru.⁴⁹ Ako obrasci nisu dostupni na internetu iz tehničkih razloga društvo treba da navede kako se obrasci mogu dobiti. Direktivom se pretpostavlja da sva društva uvrštena na berzu imaju stranicu na internetu.⁵⁰

⁴⁶ Član 5. stav 1. Direktive

⁴⁷ Osim navedenog, izuzetak od propisanog roka predviđen je i u član 5. stav 1(2) Direktive u postupku preuzimanja dioničkog društva i u skladu sa Direktivom 2004/25/EC (Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 april 2004 on takeover bids, Official Journal L 142 , 30/04/2004 P. 0012 – 0023)

⁴⁸ Član 5. stav 3. Direktive

⁴⁹ Član 5. stav 4. Direktive

⁵⁰ Uvodni dio, tačka (6) Direktive

Način objave propisan Direktivom zahtijeva da se sazivanje objavi tako da se osigura brz pristup, bez diskriminacije i uz upotrebu pouzdanih medija na cijelom području EU.⁵¹ Država članica ne smije propisati samo upotrebu medija čija je uprava na njenom državnom području. Direktiva ne uređuje pitanje jezika na kojem se vrši objava.

3.2. Objava obavještenja o sazivanju skupštine dioničkog društva prema Zakonu o privrednim društvima Federacije BiH

Zakon o privrednim društvima iz 2015. godine, za razliku od ranijeg, predviđa podjelu skupštine na redovnu i vanrednu skupštinu. Propisana je obaveza objavljivanja obavještenja o dnevnom redu u najmanje jednim dnevnim novinama koje izlaze na području Federacije BiH, najkasnije dvadeset i jedan dan prije datuma određenog za zasjedanje skupštine, kada se radi o redovnoj skupštini, odnosno četrnaest dana prije datuma određenog za zasjedanje skupštine kada se radi o vanrednoj skupštini.^{52 53} Zakon ne predviđa razliku u objavi sazivanja skupštine kod otvorenih i zatvorenih dioničkih društva, odnosno u smislu te podjele, ne pravi se razlika javnog i individualnog poziva. Individualni poziv je predviđen samo u situaciji kada je skupština zakazana u mjestu koje je van mjesta sjedišta dioničkog društva.⁵⁴ Otvorena dionička društva su dužna osigurati i dodatno objavljivanje prema propisima Komisije za vrijednosne papire Federacije BiH. Pravilnik o upravljanju dioničkim društvima propisuje za otvorena dionička društva obavezu objave obavještenja o sazivanju na internet stranici dioničkog društva ili ukoliko društvo nema internet stranicu obavještenje će objaviti Komisija za vrijednosne papire na svojoj internet stranici.⁵⁵

Zakon o privrednim društvima propisuje da obavještenje o sazivanju skupštine sadrži obavještenje o dnevnom redu, mjestu, datumu i vremenu održavanja skupštine, te načinu davanja punomoći i načinu glasanja.⁵⁶ Također, propisano je da se način i rok prijavljivanja za prisustvo na skupštini obavezno objavljuju u obavještenju o sazivanju skupštine.⁵⁷ Zakon o privrednim društvima kao obavezni sadržaj obavještenja o sazivanju skupštine ne propisuje sve elemente predviđene Direktivom, kao što je uputa gdje i kako dioničari mogu dobiti potpune tekstove isprava i prijedloga odluka o kojima će se odlučivati na skupštini, adresu

51 Član 5. stav 2. Direktive uz izuzetak iz člana 5. stav 2. (2) Direktive

52 Član 229. i 230. Zakona o privrednim društvima

53 Izuzetak je predviđen u postupku preuzimanja u skladu sa Zakonom o preuzimanju („Službene novine F BiH“ broj: 77/15)

54 Član 230. stav 2. i stav 4. Zakona o privrednim društvima. U Republici Srpskoj individualni poziv je propisan član 272. Zakona o privrednim društvima kao pravilo, a izuzetno ako je predviđeno osnivačkim aktom predviđeno je objavljivanje poziva na internet stranici i dnevnim novinama.

55 Član 12. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima

56 Član 230. Zakona o privrednim društvima

57 Čla 229. stav 9. Zakona o privrednim društvima

internetske stranice na kojoj će biti objavljeni podaci i dokumenti. Zakon ne sadrži odredbu koja bi nametala dioničkim društvima obavezu objave određenih informacija, predloženih dokumenata i obrazaca na svojoj internet stranici.

Dodatne obaveze za otvorena dionička društva su utvrđene propisima Komisije za vrijednosne papire.⁵⁸ Za dionička društva koja su uvrštena u kotaciju na berzi vrijednosnih papira propisana je obaveza dostave prijedloga odluka berzi koja ih objavljuje na web stranici berze.⁵⁹

Po Zakonu o privrednim društvima dioničar ima pravo da, od dana objavljivanja obavještenja o sazivanju skupštine, u prostorijama dioničkog društva izvrši uvid u listu dioničara, finansijski izvještaj sa izvještajima revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju i uvid u sve druge isprave koje se odnose na prijedlog odluka uvrštenih u dnevni red skupštine.⁶⁰ Uvid u materijale je znatno olakšan objavom materijala na web stranici dioničkog društva. Web stranice nekih dioničkih društva imaju poseban segment namijenjen objavi informacija za dioničare.⁶¹

3.3. Objava prema Kodeksu korporativnog upravljanja

Kao što je već navedeno, Zakon o privrednim društvima ne propisuje obavezu objave određenih informacija na internet stranici društva, kao što je to predviđeno Direktivom. Pravilnik o upravljanju dioničkim društvima propisuje da otvorena dionička društva mogu prijedloge odluka i dokumenata objaviti na svojoj ili internet stranici Komisije za vrijednosne papire. Kodeks korporativnog upravljanja Sarajevske berze vrijednosnih papira predviđa objavljivanje i na internet stranici društva, a svi prijedlozi, objašnjenja koja se odnose na dnevni red skupštine trebaju biti na raspolaganju dioničarima u prostorijama društva od dana prve javne objave.⁶² Privredna društva svojim aktima mogu propisati i dodatne obaveze dioničkog društva koje dioničarima olakšavaju pristup informacijama u postupku sazivanja skupštine društva. Međutim, dostupni podaci o objavljivanju obavještenja o sazivanju skupštine društva na web stranicama pokazuju da

58 Zakon o tržištu vrijednosnih papira, kao i Pravilnik o objavljivanju informacija i izvještavanju na tržištu vrijednosnih papira propisuje objavljivanje i formu Izvještaja o događaju koji bitno utiču na finansijsko poslovanje emitenta. Zakonom je, između ostalog, propisano da je događaj koji bitno utiče na finansijsko poslovanje emitenta odluka o sazivanju skupštine dioničara. Izvještaj se objavljuje na web stranici otvorenog dioničkog društva i na web stranici berze.

59 Član 58. Pravila Sarajevske berze (dostupno na www.sase.ba). Također, propisana je obaveza dostave usvojenih odluka berzi, koje se potom objavljuju na internet stranici berze.

60 Član 235. Zakon o privrednim društvima

61 Neki od primjera u Federaciji BiH su: Tvornica cementa Kakanj (<http://www.heidelbergcement.com/ba/bs-latn-ba/country/dionicari/index.htm>), JP Elektroprivreda BiH d.d. – Sarajevo (<http://www.elektroprivreda.ba/stranica/investitori>), Bosnalijek d.d. (<http://www.bosnalijek.ba/loc/?p=16>), Telecom BiH (<https://www.bhtelecom.ba/index.php?id=7251#01>)

62 Tačka 3.6. Kodeksa korporativnog upravljanja za kompanije uvrštene na tržište Sarajevske berze – burze vrijednosnih papira

veliki broj dioničkih društava na svojoj web stranici ne objavljuju obavještenje o sazivanju skupštine društva.⁶³ U skladu sa propisima Komisije za vrijednosne papire obavještenje o sazivanju skupštine društva se dostavlja na objavljivanje na stranici Sarajevske berze vrijednosnih papira.

Za održavanje skupštine dioničkog društva značajna su i dodatna objavljivanja putem kojih se dioničari upoznaju sa prijedlozima za izmjene i dopune dnevnog reda, prijedlozima kandidata za članove nadzornog odbora i odbora za reviziju,⁶⁴ obavještenjem o isplati dividende⁶⁵ i o otkazivanju skupštine. Zakon ne propisuje koji podaci o kandidatima za organe društva treba da budu dostupni dioničarima. Kodeks korporativnog upravljanja predviđa objavljivanje svih kandidatura sa biografijama kandidata za članove nadzornog odbora.⁶⁶ Dobra praksa korporativnog upravljanja predviđa da dioničari trebaju dobiti dovoljno informacija da bi mogli utvrditi sposobnost kandidata predloženih za članstvo da vrše svoje dužnosti i, ako je primjenjivo, da ustanove svoju nezavisnost.⁶⁷ Za dioničare je također značajno i obavještenje o otkazivanju skupštine društva. Predviđena je mogućnost otkazivanja skupštine prije njenog održavanja. Način i uslovi za otkazivanje se uređuju statutom društva. Obavještenje o otkazivanju se mora objaviti najmanje tri dana prije dana održavanja skupštine.⁶⁸

3.4. Objave prema propisima u Federaciji BiH i Direktivi i praksa dioničkih društava

Analizom propisa u Federaciji BiH može se zaključiti da je obezbijedena blagovremenost objavljivanja obavještenja o sazivanju skupštine, dok su dodatna unapređenja potrebna kada je u pitanju propisani opseg informacija čija je objava obavezna, dostupnost i način objavljivanja.

Opseg informacija u obavještenju o sazivanju skupštine prema Zakonu o privrednim društvima nije u potpunosti u skladu sa Direktivom. Praksa dioničkih

63 Korporativno upravljanje u Federaciji BiH, rezultati istraživanja 2011. godina (dostupno na <http://conference.capitalmarket.ba/6/prezentacije/Sanja%20Jokic.pdf>)

64 Član 231. stav 2. i 249. Zakona o privrednim društvima

65 Član 61. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima

66 Tačka 4.1. Kodeksa korporativnog upravljanja predviđa: „Sve kandidature za članove nadzornog odbora, uključujući i biografije kandidata, treba da budu objavljene na web-stranici društva, najkasnije osam dana po isteku roka za podnošenje prijedloga ovlaštenih dioničara, odnosno istovremeno sa obavještenjem o sazivanju skupštine ako su prijedlozi bili dostavljeni nadzornom odboru prije donošenja odluke i objavljivanja obavještenja o sazivanju skupštine“.

67 Korporativno upravljanje, Priručnik za firme u BiH, IFC Sarajevo, 2009. godina

68 U praksi postoji problem poštovanju roka od tri dana obzirom da je najčešći razlog za otkazivanje skupštine kada po isteku roka za prijavljivanje dioničara postane jasno da neće biti ispunjen uslov u pogledu kvoruma za održavanje skupštine. Obzirom da rok za prijavljivanje dioničara ne može biti duži od tri dana prije dana određenog za održavanje skupštine, skupština bi se mogla otkazati obično tek po isteku roka za prijavljivanje i u tom slučaju nije moguće ispoštovati rok od tri dana za objavljivanje obavještenja o otkazivanju.

društava pokazuje da je sadržaj obavještenja o sazivanju skupštine dioničkih društava različit.⁶⁹ Neka društva objavljuju više, neka manje informacija u obavještenju. Objavljivanje obavještenja o sazivanju skupštine se, pored zakonom propisanog objavljivanja u najmanje jednim dnevnim novinama,⁷⁰ vrši i na internet stranicama dioničkih društava. Objavljivanje u dnevnim novinama u Federaciji BiH ne može biti po zakonu jedini način obavješćavanja dioničara, a posebno kada su u pitanju društva koja imaju dioničare koji ne žive u Federaciji BiH, te je u tom smislu potrebno dopuniti zakonska rješenja. U skladu sa Zakonom o privrednim društvima predviđenim pravom na uvid u prijedloge odluka i drugih dokumenata upućenih skupštini, dionička društva u svojim obavještenjima o sazivanju skupštine obavješćavaju dioničare o pravu na uvid, obično upućuju na kontakt osobu, mjesto i vrijeme u kojem se može izvršiti uvid. Zakon o privrednim društvima ne propisuje obavezno objavljivanje prijedloga odluka i drugih dokumenata upućenih skupštini, kako je to previđeno Direktivom. Pravilnik o upravljanju dioničkim društvima predviđa mogućnost objave prijedloga odluka i drugih dokumenata upućenih skupštini. Obzirom da nije propisana kao zakonska obaveza, već kao mogućnost prema podzakonskim aktima, dionička društva ne objavljuju često na svojim internet stranicama prijedloge odluka i drugih dokumenata upućenih na razmatranje skupštini već u obavještenjima upućuju na mogućnost da se izvrši uvid u materijale. Propisivanje obaveze objavljivanja na internet stranici prijedloga odluka i drugih informacija i dokumenata upućenih skupštini bi u znatnoj mjeri olakšalo upoznavanje dioničara sa predloženim materijalima. Nesumnjivo da je to lakši i jeftiniji način uvida u materijale od odlaska u prostorije dioničkog društva, a posebno kada se radi o dioničarima nastanjenim van sjedišta dioničkog društva, kao i van BiH.

4. Prava dioničara na skupštini dioničara

Nakon što je dioničar blagovremeno obaviješten o sazivanju skupštine društva i nakon što je imao mogućnost da se upozna sa predloženim dokumentima

69 Neka društva objavljuju više, neka manje informacija u obavještenju. Obavještenja o sazivanju skupštine društva obično sadrže: pravni osnov za sazivanje sjednice skupštine dioničkog društva, organ/dioničar koji saziva skupštinu i datum donošenja odluke, redni broj i oznaku vrste skupštine, datum, vrijeme, adresu i mjesto održavanja, predloženi dnevni red, kod nekih dioničkih društava i sastav radnih tijela skupštine (odbora za glasanje i zapisničara), prava dioničara na predlaganje izmjena i/ili dopuna dnevnog reda, pravo dioničara na učešće u radu i odlučivanju (dioničari koji su upisani u listu dioničara kod Registra vrijednosnih papira 30 dana prije dana održavanja ili posljednjeg radnog dana koji prethodi tom roku ako on pada u neradni dan), odredbe vezane za punomoćnika dioničara, način i vrijeme za podnošenje prijave, pristup obrascima za prijavu i punomoć, način glasanja, odredbe u vezi glasanja u odsustvu, pravo na uvid u materijale, a kod nekih dioničkih društava i internet stranica na kojoj se objavljuje obavještenje i prijedlozi odluka i drugi dokumenti dostavljeni skupštini.

70 Po Zakonu o trgovačkim društvima u Republici Hrvatskoj poziv za skupštinu se objavljuje u Narodnim novinama.

koji su na dnevnom redu skupštine, drugo značajno pravo dioničara je pravo da učestvuje u radu i odlučivanju skupštine dioničkog društva. Učestvovanjem u radu skupštine dioničar ima mogućnost da ostvari pravo glasa. Na sjednici skupštine dioničar može učestvovati lično ili putem punomoćnika. Predviđena je i mogućnost glasanja u odsustvu ili glasanja putem pošte. Pri ostvarivanju ovog prava dioničara značajna je i mogućnost dobijanja dodatnih informacija putem prava na postavljanje pitanja.

4.1. Pravo na postavljanje pitanja

Jedno od prava dioničara koje u našem zakonodavstvu nije posebno regulisano, a uređeno je Direktivom, je pravo dioničara na postavljanje pitanja na sjednici skupštine društva.⁷¹ Postavljeno pitanje u pravilu treba da se odnosi na tačke dnevnog reda skupštine. Postavljanjem pitanja na sjednici skupštine dioničari se uključuju u rad skupštine i to im omogućuje da dobiju dodatne informacije koje im nisu bile dostupne u materijalima za skupštinu dioničkog društva. Zakon o privrednim društvima, a niti neki drugi propisi, ne uređuju ovo pitanje. Iako pravo na postavljanje pitanja zakonom nije posebno regulisano, ne postoje odredbe koje bi isključivale pravo dioničara da postavi pitanje. Obzirom da nije posebno regulisana obaveza davanja odgovora na postavljeno pitanje dalje postupanje sa postavljenim pitanjem bi moglo biti različito. Ovo pitanje dioničarskog društva uglavnom uređuju svojim aktima, obično poslovniciima o radu skupštine.

Prema Direktivi svaki dioničar ima pravo da postavi pitanje koje se odnosi na tačke dnevnog reda skupštine. Društvo ima obavezu davanja odgovora na pitanje dioničara. Prilikom ostvarenja prava na postavljanje pitanja na skupštini društva, Direktiva daje mogućnost da država članica poduzme ili ovlasti kompanije da poduzmu mjere koje su potrebne za utvrđivanje identiteta dioničara, održavanje reda na skupštini i pripremu skupštine, zaštitu povjerljivosti i poslovnih interesa kompanije. Direktiva predviđa da se može uskratiti davanje odgovora na pitanje ukoliko je relevantna informacija dostupna na internet stranici društva u formi pitanja i odgovora na pitanje. Izmjenama Zakona o trgovačkim društvima u Republici Hrvatskoj je, u skladu sa Direktivom, regulisano postavljanje pitanja tako da uprava (izvršni direktori) mora dioničarima na njihovo pitanje dati obavijest o poslovima društva, a ako je to potrebno za prosudbu pitanja koja su na dnevnom redu skupštine.⁷² Ako je nekom dioničaru data obavijest izvan glavne skupštine, ona se na glavnoj skupštini mora dati svakom dioničaru društva na njegov zahtjev, pa i onda kada nije potrebna za prosudbu pitanja koja su na dnevnome redu.⁷³

71 Član 9. Direktive

72 Više kod E. Čulinović Herc, T. Hasić, Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v.32, br.1, 31-73 (2011), str. 51.

73 Član 287. stav 3. Zakona o trgovačkim društvima Republike Hrvatske

4.2. Upotreba elektronskih sredstva komunikacije

Jedno od prava dioničara predviđeno Direktivom, a koje može u znatnoj mjeri olakšati učešće dioničara u radu skupštine dioničkog društva je i omogućavanje da učestvuju u radu skupštine elektronskim putem.⁷⁴ Ovaj način učešća može smanjiti troškove dioničara u slučaju prostorne udaljenosti dioničara i mjesta održavanja skupštine, a posebno kod prekograničnog glasanja, a na taj način dovesti i do aktivnijeg učešća dioničara. Direktiva predviđa da država članica može dati mogućnost kompanijama da dioničarima ponude učestvovanje u radu glavne skupštine dioničara na neki ili na sve slijedeće načine:

- a) prenosom glavne skupštine u stvarnom vremenu,
- b) dvosmjernom komunikacijom u stvarnom vremenu, čime se omogućuje dioničarima da učestvuju u glavnoj skupštini sa udaljene lokacije,
- c) mehanizmom za glasanje, bilo prije ili tokom održavanja glavne skupštine, bez potrebe da se imenuje punomoćnik koji je fizički prisutan na skupštini.⁷⁵

Također, Direktivom je predviđena mogućnost da društva svojim dioničarima ponude glasanje putem pošte prije glavne skupštine.⁷⁶

Zakon o privrednim društvima izuzetno daje mogućnost da u otvorenom dioničkom društvu pravo učešća u odlučivanju skupštine dioničar može ostvariti glasanjem putem popunjenih i potpisanih glasačkih listića dostavljenih društvu.⁷⁷ Slučajeve, uslove i način glasanja na ovaj način je potrebno propisati statutom dioničkog društva. Druge mogućnosti propisane Direktivom nisu predviđene.⁷⁸ Društvo nema pravo da obaveže dioničare, već im se daje mogućnost da učestvuju u radu skupštine na navedeni način.

4.3. Prava dioničara nakon održane skupštine

U cilju ostvarenja prava dioničara na obavještenost značajno je i pravo uvida u rezultate glasanja na skupštini dioničkog društva, zapisnik sa skupštine, odluke koje je donijela skupština dioničara, kako za dioničare koji su učestvovali u radu i odlučivanju skupštine, a posebno za dioničare koji nisu prisustvovali skupštini. Direktiva predviđa da društvo, u razdoblju koje utvrđuje mjerodavno

⁷⁴ Član 8. Direktive

⁷⁵ Član 8. Direktive

⁷⁶ Član 12. Direktive

⁷⁷ Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, u članu 287. predviđa telefonske sjednice skupštine akcionarskog društva koje nema više od 10 akcionara, korištenjem konferencijske veze ili korištenjem druge audio i vizuelne komunikacijske opreme.

⁷⁸ Član 238. stav (8) Zakona o privrednim društvima i članovi 13, 14, 15. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima previđaju pravo odlučivanja na skupštini otvorenog dioničkog društva glasanjem putem popunjenih i potpisanih glasačkih listića dostavljenih društvu putem pošte, telefaksa ili e-maila prije datuma održavanja skupštine.

pravo, a ne prelazi petnaest dana od dana glavne skupštine, na svojoj internet stranici objavi rezultate glasanja.⁷⁹ Propisano je da je potrebno utvrditi broj dionica na osnovu kojih su dati važeći glasovi, udio u osnovnom kapitalu koji predstavljaju te dionice, ukupan broj važećih glasova, broj glasova za svaku odluku, broj glasova protiv svake odluke, a po potrebi i broj suzdržanih glasova. Ako nijedan dioničar ne zahtijeva drugačije moguće je predvidjeti da se rezultati glasanja utvrđuju samo u mjeri koja je potrebna da se zajamči da je za svaku odluku postignuta tražena većina.

Zakon o privrednim društvima ne predviđa obavezu objavljivanja rezultata glasanja⁸⁰ ali predviđa da dioničar ima pravo, između ostalog, uvida u zapisnike skupštine, kao i pravo na kopiju ili izvod iz zapisnika.⁸¹ Objavljivanje odluka skupštine nije predviđeno Zakonom o privrednim društvima. Kodeks korporativnog upravljanja predviđa obavezu uprave društva da javno objavi odluke skupštine.⁸²

5. Obaveza dioničkog društva na objavljivanje informacija od značaja za dioničare

Dionička društva čijim dionicama se trguje na berzi vrijednosnih papira imaju obavezu objavljivanje širokog spektra informacija koje nisu namijenjene samo dioničarima.^{83 84}

Periodične objave su objave zakonom propisanih informacija koje su od značaja za dioničare, a primjer takvih objava su finansijski izvještaji (godišnji, polugodišnji, kvartalni) koji se objavljuju kontinuirano i na osnovu takvih informacija dioničar, između ostalog, odlučuje da li će zadržati ili prodati svoje dionice, odnosno poduzeti određene korake koji se pokazuju potrebnim prema takvim informacijama. Pored kontinuiranih objava neke informacije se objavljuju ad hoc, po nastanku događaja o kojem je potrebno objaviti informaciju. Kod periodičnih objava poseban značaj ima objava povlaštenih informacija i događaja koji bitno

79 Član 14. Direktive

80 U članu 25. Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima predviđeno je da odbor za glasanje sačinjava izvještaj o svom radu (koji sadrži i rezultate glasanja). Međutim, kako je formulisan stav 6. istog člana, objava ovog izvještaja je obavezna u slučaju kada jedan od članova odbije da potpiše izvještaj i obrazloženje odbijanja potpisivanja je sastavni dio izvještaja. Mada u praksi neka dionička društva na internet stranicama objavljuju izvještaj odbora za glasanje koji sadrži rezultate glasanja. (primjer: <https://www.bhtelecom.ba/index.php?id=7251>, <http://www.bosnalijek.ba/izvjestaj-odbora-za-glasanje-sa-redovne-godisnje-skupstine-drustva-bosnalijek-d-d--odrzane-20-06-201>)

81 Član 204. i član 241. Zakona o privrednim društvima

82 Tačka 3.8. Kodeksa korporativnog upravljanja

83 Obaveza dostavljanja podataka Berzi i objavljivanje informacija različito je regulisana zavisno od toga da li se radi o emitentu uvršenom na kotaciju na berzi ili emitentu čijim dionicama se trguje na slobodnom tržištu.

84 Babić, M, Milić S, Šunje A, Puljić M., Korporativno upravljanje principi i mehanizmi, Revicon, Sarajevo, 2008. str. 97.

utiču na finansijsko poslovanje emitenta. Neke informacije društvo objavljuje na dobrovoljnoj osnovi. U tom slučaju obaveza objavljivanja se propisuje internim aktima kao što je statut ili kodeks korporativnog upravljanja društva.

Zakonom o tržištu vrijednosnih papira je predviđeno da je emitent vrijednosnih papira (otvoreno dioničko društvo) dužan, u skladu sa općim aktima Komisije, objavljivati podatke o vrijednosnim papirima i svom finansijskom poslovanju u polugodišnjem i godišnjem izvještaju o svom poslovanju, izvještaju o događajima koji bitno utiču na finansijsko poslovanje dioničkog društva,⁸⁵ prospektu svakog novog vrijednosnog papira koji emituje i izvještaju o rezultatima svake nove javne ponude vrijednosnih papira^{86 87} Nevedena obaveza je detaljnije regulisana u Pravilniku o objavljivanju informacija i izvještavanju na tržištu vrijednosnih papira.

6. Informisanje dioničara prema pravilima korporativnog upravljanja

Sarajevska berza vrijednosnih papira je donijela Kodeks korporativnog upravljanja za kompanije uvrštene na tržište Sarajevske berze vrijednosnih papira koji predstavlja skup najboljih svjetskih praksi vođenja kompanija, prilagođen tranzicijskom tržištu kao što je to slučaj u Bosni i Hercegovini.

Jedno od načela Kodeksa se odnosi na osiguranje informacija i transparentnosti, a u okviru prava dioničara predviđa pravo na redovno i pravovremeno dostavljanje ili osiguravanje pristupa odgovarajućim informacijama o društvu.⁸⁸ Prema principima korporativnog upravljanja objavljivanje treba da obuhvati: informacije o finansijskim i poslovnim rezultatima, informacije o ciljevima preduzeća, informacije o vlasničkoj strukturi i pravima glasanja, politiku nagrađivanja za članove odbora i ključne menadžere⁸⁹, te informacije o članovima odbora (njihove kvalifikacije, način na koji su izabrani, vlasništvo dionica u preduzeću, članstvo u drugim odborima i činjenice koje pokazuju njihovu nezavisnost), informacije o povezanim poslovima i transakcijama, a posebno značajnih dioničara, članova odbora i menadžmenta, informacije o rizicima, informacije koje se tiču zaposlenika i drugih interesno-uticajnih skupina, struktura i politika korporativnog upravljanja, uključivo praksu i procese provedbe.

85 Događaji koji bitno utiču na finansijsko poslovanje emitenta su reorganizacija emitenta i sa njim povezanih lica, odluka o emisiji i svaka započeta, prekinuta ili okončana emisija vrijednosnih papira, sticanje od jednog dioničara više od 5% dionica emitenta sa pravom glasa, isplate finansijskih obaveza prema dioničarima, odluke o sazivanju skupštine dioničara, promjene revizora, jednokratno povećanje ili samanjene imovine emitenta za više od 10% vrijednosti ukupne imovine emitenta.

86 Član 237. Zakona o tržištu vrijednosnih papira

87 Zakonom o tržištu vrijednosnih papira propisano je da će se kazniti za prekršaj pravno lice ako ne sačinjava, ne objavljuje i ne dostavlja izvještaje u skladu sa određenim odredbama ovog zakona.

88 tačka 3.1. Kodeksa korporativnog upravljanja za kompanije uvrštene na berzu

89 Jedna od izmjena Direktive se upravo odnosi na uvođenje evropskog mehanizma prava dioničara na glasanje o nagrađivanju uprave tzv. say on pay. (član 9.a. Direktive o izmjeni Direktive)

7. Zaključak

Za obaviještenost dioničara o radu i poslovanju dioničkog društva je potrebno blagovremeno i potpuno informisanje, a što je uslov za ostvarenje ostalih prava dioničara. Analizom zakona i drugih propisa u Federaciji BiH može se zaključiti da je propisan minimum prava dioničara koja omogućuju obaviještenost o značajnim pitanjima rada i poslovanja društva. Dioničaru je omogućeno pravo uvida u isprave i dokumente, pravo da bude obaviješten o održavanju skupštine, izmjenama dnevnog reda, predloženim kandidatima za članove nadzornog odbora i odbora za reviziju, otkazivanju skupštine, isplati dividende i dr. Propisana je i obaveza društva za objavljivanjem širokog spektra informacija kako finansijskog karaktera, tako i drugih informacija od značaja za dioničare.

Međutim, u cilju podsticanja aktivnijeg učešća dioničara uz uštedu vremena i smanjenje troškova dioničara, potrebna su dodatna unapređenja Zakona o privrednim društvima u Federaciji BiH u pogledu opsega informacija čija je objava obavezna, dostupnosti, načina objavljivanja i pristupa informacijama.

Dopune Zakona o privrednim društvima u Federaciji BiH u određenim segmentima već navedenim u tekstu, kao što je dopuna sadržaja obavještenja o sazivanju skupštine, obaveza objave obavještenja namijenjenih dioničarima u medijima dostupnim i van granica FBiH, objava obavještenja, prijedloga odluka i drugih dokumenata upućenih skupštini na internet stranicama društava, pravo na postavljanje pitanja na skupštini dioničkog društva, mogućnost učestvovanja u radu skupštine elektronskim putem za dionička društva koja imaju takve tehničke mogućnosti i obaveza objave rezultata glasanja bi svakako doprinijele postizanju potpunijeg ostvarenja prava dioničara na obaviještenost.

Spisak literature:

1. Babić, M, Milić S, Šunje A, Puljić M., Korporativno upravljanje principi i mehanizmi, Revicon, Sarajevo, 2008.
2. Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društvo kapitala, drugo dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2001.
3. Čović, Š, „Poslovno pravo“ Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2003.
4. Čulinović Herc, T. Hasić, Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci (1991) v. 32, br.1
5. Čulinović Herc, E., Jurić, D., Prekogranični aspekti prava glasa-otvorena pitanja u evropskom i hrvatskom pravu, objavljeno u Zbornik radova Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 219 -248.,
6. Džidić, M, Gospodarska društva, pravni položaj gospodarskih subjekata, Sveučilište u Mostaru, Pravni fakultet, Mostar 2010.

7. Gorenc, V., Trgovačko pravo društava, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga Zagreb, 1998.
8. Grbo, Z.: Uvod u pravo privrednih društava, Pravni fakultet u Sarajevu, 2017.
9. Grbo, Z./Davidović, D: Pregled novih rješenja Zakona o privrednim društvima Federacije BiH, Prava misao, Sarajevo, broj 5-6/2016.,
10. Radović, V., Informisanje akcionara pre sednice skupštine akcionarskog društva, Pravni život, br.11/2010.
11. Radović, V., Uslovi za vršenje prava akcionara na postavljanje pitanja, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, godina LXII, 1/2014.
12. Vasiljević, M., Korporativno upravljanje, Pravni aspekti, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2007.,
13. Vilogorac, E., Dizdar, M., Zakon o privrednim društvima, objašnjenja i komentari, Revicon, 2000.

Pravni propisi F BiH:

1. Zakon o privrednim društvima u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“ broj: 81/15),
2. Zakon o tržištu vrijednosnih papira („Službene novine Federacije BiH „broj: 85/08, 109/12, 86/15 i 25/17),
3. Zakon o privrednim društvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 127/08),
4. Zakon o preuzimanju („Službene novine F BiH“ broj: 77/15),
5. Zakon o računovodstvu i reviziji („Službene novine Federacije BiH“ broj: 83/09),
6. Zakon o slobodi pristupa informacijama („Sl. novine Federacije BiH“ broj: 32/01),
7. Zakon o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH“ broj: 49/06, 76/11 i 89/11),
8. Zakon o transparentnosti finansijskih odnosa jedinica lokalne samouprave, kantona i Federacije BiH sa javnim preduzećima („Službene novine F BiH“ broj: 18/13),
9. Pravilnik o upravljanja dioničkim društvima u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“ broj: 19/10),
10. Pravilnik o objavljivanju informacija i izvještavanju na tržištu vrijednosnih papira („Službene novine Federacije FBiH“ broj 35/13).

Pravni propisi i drugi dokumenti EU:

1. Directive 2007/36/EC, 2007 O.J. L 184/17, Directive of the European Parliament and of the Council on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies, July 11, 2007.,

2. Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 april 2004 on takeover bids, Official Journal L 142 , 30/04/2004 P. 0012 – 0023,
3. Prijedlog Direktive Evropskog Parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive Direktive 2007/36/EC, u pogledu poticanja dugoročnog sudjelovanja dioničara i Direktive 2013/34/EU u pogledu određenih elemenata izvještaja o korporativnom upravljanja, Bruxelles, 9.4.2014. COM (2014) 213 final),
4. Communication From the Commission to The Council and The European Parliament Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, Brussels, 21.5.2003, COM (2003) 284 final,
5. Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, Brussels, 21.5.2003, COM (2003) 284 final.

Ostala literatura:

1. Korporativno upravljanje, Priručnik za firme u BiH, IFC Sarajevo, 2009. godina
2. Kodeks korporativnog upravljanja za kompanije uvrštene na tržište Sarajevske berze – burze d.d. Sarajevo (broj: NO 80/1-216/09 od 23.03.2009. godine i broj: NO 127/1-535/18 od 26.09.2018. godine)

Internet stranice:

- www.ecgi.org,
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <http://europa.ba>
- www.sase.ba
- www.azlp.gov.ba
- <http://www.heidelbergcement.com/ba>
- <http://www.elektroprivreda.ba>
- <http://www.bosnalijek.ba>
- <https://www.bhtelecom.ba>

Amela Cikotić, LL.M.
Elektroprivreda BiH d.d. – Sarajevo
Leading Expert Associate

SHAREHOLDERS' RIGHT TO BE INFORMED

Summary: The right to be informed is one of the rights of the shareholder. The right of informations about the work and business is achieved by timely and full disclosure and it is a condition for the realization of other rights of the shareholder.

The aim of this paper is to analyze the positive-legal regulation from the point of view of shareholder's right to certain informations and data on the company's business, and to determine the adequacy and sufficiency of the prescribed shareholders' rights and obligations of the joint-stock company in the positive legal regulations in the Federation of BiH. In addition, the relevant provisions of Directive 2007/36/ EC will be reviewed.

Keywords: shareholders, shareholders' rights, shareholders' rights to informations